

מחודש לחודש

שליחותו של ויליאם סקראנטון למזרח התיכון

מהבית הלבן ב־20 ביאנואר, בלי להגיה את העיסקה כעניין לענות בו בשביל הנשיא החדש. תאמרו, הנשיא המיועד הצהיר בנאומו ערב הבחירות, כי יש לספק לישראל נשק עד כדי הבטחת עליונותה הצבאית על הערבים, כדי למנוע מלחמה, ואין לך צעד מעשי יותר בכיוון זה מאשר אספקת מטוסי "פאנטום", משאלה שתמך בה, אנב, גם המועמד לנשיאות מטעם הדמוקרטים, ה. ה. האמפרי. התשובה לכך היא, כמובן, שאין בודקין בשעת מלחמת־בחירות זה נשיא־המיועד יכול ורשאי לשנות דעתו בעניין העליונות הצבאית בלי שהציבור האמריקני יראה בכך מיד משום הפרת הבטחה.

עם זאת הפתיע מר סקראנטון ב־מקצת את ישראל וידידיה באומרו במצריים (וגם בישראל) שלדעתו צריכה מדיניות ארה"ב כלפי ישראל וערב להיות "מאוזנת יותר", הוא גם התרשם — לדבריו — משיחתו עם נאצר, שארכה שעה וחצי, עד כדי לראותו נוטה לפשרה. בכלל מצא סקראנטון שהמצב במזרח התיכון אינו כל כך גרוע כפי שסבר לפני צאתו לשם, והרי זה סימן מובהק להערכה מחודשת ולמו"מ אפשרי עם מדינות ערב, אפילו בזמן ששליח או"מ, ד"ר גונאר יארינג, רואה צורך ורשות לעצמו להפסיק מאמציו ולחזור לשגרירותו במוסקבה. בשעת חניית מטוסו ברומא בישר סקראנטון את בואה של הכרזה מצד הנשיא־המיועד על מדיניות חדשה למזרח התיכון. משמע, כי עוד לפני צאת סקראנטון ל"סקר במקום" כבר ביקש ניכסון לעצמו פתח לניסוחי מדיניות חדשים בשביל המזרח התיכון, מהיותו רואה בעייה זו כדחופה ביותר. אכן, ניסוחי מדיניות חדשים ייתכנו וייתכנו, ואין הם מוכרחים להיות ל־רעתה של ישראל דווקא, כל עוד יישאר ניכסון נאמן למדיניות חמשת

סיורו של ויליאם סקראנטון בכירות המזרח התיכון כשליחו המיוחד של הנשיא־המיועד ריצ'ארד ניקסון נתקבל תחילה בכל מקום כדבר המובן מאליו וכביקור אינפורמטיבי של שיגרה, צעד טבעי בשביל נשיא חדש תבא ללמוד על המצב מ"מקור ראשון". אולם, ככל שמתרבות הידיעות על תוצאות ביקוריו של מר סקראנטון בכירות השונות כן מתחזק יותר ויותר, שיש כאן נסיון של ממש מצד ראש הממשל החדש בארצות הברית להערכה מחדש של המצב ושל עמדות הממשלות הנוגעות בדבר, לשם שינוי אפשרי במדיניות האמריקנית

לכאורה, אין לבוא בטענה על מכוון־גי מדיניות החוץ בואשינגטון, הח"דשים כישנים, שעה שהם עושים נסיון לרכוש ידידים ולהתחבב על עמים במזרח התיכון, או באיזה חלק אחר של העולם. יתר על כן, המדיניות הישראלית היתה תמיד מיוסדת על ההנחה, כי הידידות האמריקנית ל־ישראל אינה, בהכרח, למיפגע ולמכ"שול לידידות עם ארצות ערב. אולם, למעשה אין להכחיש שהניגודים הח"רפים בין ישראל לארצות ערב בשעה זו אינם מניחים מקום נרחב למדיניות של "אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך". מדיניות שגורסת אותה מזכירות המדינה — לאו דוקא מתוך הרמוניה מוחלטת עם "הבית הלבן" ועם מגמתו הכוללת של הנשיא ג'ונסון ההולך.

ניתן לומר, שעל ידידותו של ג'ונסון לישראל עוד ידובר רבות וגדולות אחרי פרישתו מכהונתו הרמה, יותר משדובר בה בעבר הקרוב. בפרס־פקטיבה היסטורית ייהשב אולי ג'ונסון, אחרי טרומאן, כנשיא הפרוי־ישראלי ביותר בשושלת הנשיאים של המאה הזאת. אנב, שמענו זה לא כבר, כי בדעתו של ג'ונסון לסיים את המו"מ על מכירת מטוסי "פאנטום" לישראל ולחתום על החוזה עוד לפני צאתו

בנידון המזרח התיכון אלמלא הפרידה ביניהן "המלחמה הקרה" בהתעצמותן. שני הסימנים המובהקים לכך הם, כמובן: משלוח שתי המשחתות ה-אמריקניות לים השחור והטסת 15,000 חיילים אמריקניים לתמרוני "גאטו" באירופה, מעין תשובה בעיתה להת-עצמות הצי הסובייטי בים התיכון ו-לפלישת "הצבא האדום" וצבאות גרו-ריו לציכוסלבקיה.

לאור הגישושים של ראסק והנסיון של הנשיא-הנכנס למצוא לו "נקודת-מוצא חדשה" במזרח התיכון, נודעת לסיורו של סקראנטון במזרח התיכון משמעות מיוחדת. אין ניכסון מחוייב לקבל השפעתו של סקראנטון, גם אם נגיה, שנאצר הצליח להוליך שולל את סקראנטון ולהבליט בפניו את "מתי-נותו". מאידך גיסא, אין לקבל כפשוטן את הבטחות סקראנטון בישראל, כי העקרונות שעליהם מתבססת מדינות ארה"ב לא ישתנו, גם אם לא ישתנו העקרונות — עלול ועלול לחול שינוי במדיניות, ולכן חשובה ביותר הכרות ממשלת ישראל, כי תתנגד לכל ניסיון של הסדר כפוי על הצדדים מטעם המעצמות הגדולות.

אולם, הכרזותיו של מר סקראנטון עד כה מזכירות לנו במידה לא מעטה מעין "חזרה כללית" שסמוך לאחריה באה "הצגת הבכורה", שהרי ניתנה האמת להאמר, שלא היה צורך למר ניכסון באיסוף חומר נוסף ובצבירת "מידע" על המזרח התיכון ובעיותיו. יכול היה להשתמש בכל החומר ובכל המידע שנמסרו וימסרו לו ולקבינט שלו מטעם הנשיא ההולך ובפרט מטעם דין ראסק שאינו רחוק כל כך בהשקפותיו על המזרח התיכון מהש-קפותיו של מר סקראנטון, שלמען תפארת המליצה הן מתוארות כ"הת-רשמות טרייה ובלתי-אמצעית" לאחר סיור בבירות המזרח הקרוב. לשם מה באה איפוא שליחותו, אם לא לשם הכנת דעת הקהל, או הכשרת הקרקע בשביל צעדים שלא יהיו מרוחקים ביותר מצעדיו של מר דין ראסק ו-יועציו?! אין מי שיגייד בוודאות לאן פניו של ניכסון מועדות במזרח ה-תיכון כבאירופה. אבל אם באמת ביקש למצוא לו "נקודת מוצא חדשה למדי-ניות" — היתה בחירת סקראנטון בחירה מוצלחת בשביל הטיית דעת הקהל לצד הערבים. שהרי מה אמר

הסעיפים, שניסח ג'ונסון מיד לאחר ששת הימים. אין זאת אומרת שמדיניות חמשת הסעיפים היתה ללא מתנגדים בואשינגטון גם בעצם ימי כהונתו של ג'ונסון. חוגים בעלי השפעה במוכירות המדינה לא גילו התלהבות כלפי מדי-ניות זו.

שבעה סעיפים במקום החמישה לא זו בלבד אלא שבעצם הימים האלה הובעו חששות בחוגי משרד החוץ הישראלי נוכח נסיונות שעשה מזכיר המדינה ההולך, דין ראסק, להגיע לעמק השווה עם ברית המור-עצות ועם הערבים על ידי משא ומתן ישיר עם שני הגורמים. לפי שמועות מבוססות הסיח מר ראסק דעתו מ-חמשת הסעיפים של הנשיא ג'ונסון וניסח "שבעה סעיפים" משלו, שנידונו בשיחות ראסק עם הרוסים ועם שר-החוץ המצרי מחמוד ריאד. לפי תכנית שבעת הסעיפים אין שארם אל שייך צריך להישאר בידי ישראל. את חופש השיט במצרי טיראן יבטיח כוח או"מ, בהבדל אחד, שהפעם הזאת יישאר כוח או"מ במקום ללא תלות בהסכמת צד זה או זה. לפי ההצעה של ראסק יחזור חצי-תאי סיני (בלו רצועת עזה) למצרים, ומצרים תסכים, תמורת זאת, להתיר מעבר אניות ישראליות בסואץ. בדרך כלל, קרובה התכנית לעמדה הסובייטית-מצרית מאשר לעמדה ה-ישראלית, גם אם במוכירות המדינה מנסים להגיע את ישראל על ידי אמירה, כי "אין ההצעה חורגת ממס-גרת חמשת הסעיפים של ג'ונסון". ניכר הדבר, שמה שלא הספיק ראסק לעשות במשך 18 חודש ויותר, מיום סיומה של מלחמת ששת הימים — בשל עמדתו הפרוי-ישראלית הת-קיפה של ג'ונסון — רוצה הוא להשיג לפני פרישתו מכהונתו על ידי הטיית מדיניות-החוץ האמריקנית לאפיק ה-התקרבות למצרים ולירדן. אומרים, כי בהצעה לחוסין הבטיח ראסק לירדן את החזרת ירושלים המזרחית ואת פינוי יהודה והשומרון על ידי צה"ל תמורת הבטחה ירדנית, שהאיזור ייש-אר פרוח. כל אלה אינם, כמובן אלא גישושים, המפתיע והמדאיג שבהם הוא, שדיפלומטים מערביים סבורים כי על צד האמת אין השקפות מזכיר-רות-המדינה רחוקות כל כך מהשקפות מוסקבה, וכי תיתכן הבנה בין השתיים

חוסר-הבושה שבהן מדהים ממש, בפרט לאחר שהגיע חוסיין לכלל הסכם עם ארגוני-החבלה למיניהם, ונתן להם את הזכות ואת ההרשאה לפעול מארצו ולהתבסס ולהתאמן בממלכת הירדן באין מכלים דבר. גדולה מזו: הלגיון הערבי, שלפנים היה לצנינים בעיני החבלנים, משתף פעולה אתם במלוא ההיקף. אמנם, ניתנה האמת להיאמר, כי בשעה שביקש הרוזן העיראקי אחרי פעולת העונשין הישראלית, לשלוח לירדן עוד 24.000 חיילים וגם מטוסי קרב, סירב חוסיין לתת להם רשות כניסה. אבל אנו יכולים להיות סמוכים ובטוחים שלא מאהבת ישראל עשה זאת אלא מאימת הפיכה "רפוב" ליקאנית" בממלכת הירדן, תוך שיתוף פעולה של הפלשת'ניאים עם העיראקים.

אגב, רדיו לונדון (בי. בי. סי.) בישר זה לא כבר, כי ממלכת חוסיין מוכנה לוותר על חופו המערבי של הירדן, ובכלל ישראל תעשה אתה שלום ותבטיח בזאת את קיומה. ידיעה זו נאה מדי משתהיה נכונה. ראשית, אין בכוחו של חוסיין לעשות שלום עם ישראל, אפילו רצה בכך. בלי מתן אות "אור ירוק" מצידו של נאצר. מאידך גיסא, אין זה סוד שנאצר מתנגד עקרונית לכל עשיית שלום נפרדת על ידי אחת ממדינות ערב, ואין צריך לומר שאין נאצר מוכן כעת, לאחר ש"האחים המוסלמים" הרימו ראש במצריים ולאחר הפגנות הסטור דנטים הגדולות, לשום סימן של וותרנות או פשרנות כלפי ישראל. מלבד מה, שעשיית שלום עם ישראל היא בניגוד לכל השקפת עולמו ומערכת שאיפותיו של הרוזן המצרי.

צדק סינאטור יעבץ שעה שאמר במחאה נגד דברי סקראנטון, כי אמר ריקה כבר ניסתה לא פעם ולא שתיים לנהל מדיניות של פייסנות כלפי נאצר, על ידי מתן סיוע וכו', והעלתה חרס! הנקל הוא איפוא לומר, כי אמריקה צריכה לנהל מדיניות "יותר מאוזנת" כלפי ישראל וערב, כאילו אמריקה מכרה את מדינות ערב לישראל. האמת היא כי אילו ניתנה רשות למשחית היו הערבים מוחים את ישראל ממפת המזרח התיכון ומשמידים את עם ישראל. כזאת הם זממו לעשות במאי, 1967, ולא מתוך הומאניות ערבית צרופה עדיין מדינת ישראל חיה ו-

סקראנטון בואשינגטון אחרי פגישתו עם הנשיא-המיועד, עם שר-החוץ המיועד (וויליאם רוג'ס) ועם היועץ של ניקסון לענייני הבטחון הלאומי (הגנרל קיסינג'ר)?

מר סקראנטון ידוע כאדם הוגן ובלתי-משוחד בגישתו. והנה הוא חוזר מהמזרח התיכון ומכריז, שאם לא יגיעו שם לידי הבנה והסכם — תחול הידרדרות קשה והמצב יורע. ומה היא טענתו? שבארצות המזרח התיכון (כלומר: בארצות ערב) "סבורים ש" אמריקה מעוניינת אך ורק במדינת ישראל ובבטחונה". "והנה — אומר הוא — נכון הדבר שאנו מעוניינים בישראל ובבטחונה. אבל יש לה ל" אמריקה ידידים גם בארצות אחרות באזור זה, ועל אמריקה להיות מעוניינת גם בהן ובבטחונן". ובכן, דברים כדברונות, ולא מפי יריב אלא מפי ידיד. ובשעה שתחנות-הטליוויזיה מסמיכות להודעתו ולחוות-דעתו מראות ומובאות ממחנות הפליטים הערבים בממלכת הירדן, הרי הרמז שקוף למדי וכן ברורה מגמת הדברים בכללותם.

המלך חוסיין מתחפר

צאו וראו מה אמר המלך חוסיין לסקראנטון וגם לעתונאים אמריקניים סמוך לביקורו של זה ברבת-עמון: הוא לא קבל על ארגוני החבלנים העושים את ממלכתו אסקופה הנידרסת וגורמים נזקים חמורים לאוכלוסיה ו" למשק של עבר-הירדן. הוא לא התאונן שאינו יכול להיפטר משנים-עשר אלף החיילים העיראקיים והארטילריה ש- להם, זו שגרמה זה לא כבר הרס ל- יישובים יהודיים והביאה לידי מכת-עונשין ישראלית מן האויר. הוא תלה את הקולר בישראל ובאמריקה, מתוך שהיא נוטה חסד לישראל, הריהי מעודדת את "הקיצוניים בישראל". תי" רה מזו, חוסיין, היודע יפה בסתר לבו, כי צה"ל יכול לכבוש את ממלכתו ללא מאמץ-יתר תוך יום או יומיים, מעיו לטעון, כי ישראל "רוצה במי-גורו", וכי פעולות העונשין נגד קיני החבלנים ובסיסייהם מכוונות לא נגדם אלא נגד מלכות האשימים. כל זה למה? משהו שלא נוח להם לישראלים, שתהיה בצידם ממלכה פרו-מערבית והם מעדיפים משום כך, שכוחות פרו-סובייטים ישלטו במדינתו הרעועה. מגמת הטענות האלה ברורה למדי, אבל

הוא אשר אמרנו, בימים יבוא יחסר לישראל ידיד כלִינְדוֹן ג'ונסון ב"בית הלבן", גם אם אין להיחפו ולראות את ג'ונסון כנוטה לערבים בכל מחיר שהוא.

דברי דיין ומשאלת ישראל

מה שלא תפס סקראנטון, המיליונר המיוחס מיוצאי משפחות "מייפלואר", הוא, שבהתחרות על ידידות הערבים אין אמריקה יכולה לעמוד, מהטעם הפשוט שרוסיה מוכנה להפקיר לח" לוטין את מדינת היהודים, ועל כל פנים, למעט דמותה ולצמצם תחומיה עד כדי גיחוך. ואילו אמריקה ה" דימוקראטית אינה יכולה להעלות את שיעור "השחוד" לגובה זה. בפחות מזה לא ירצו הערבים. ברור שאין מדינאי ישראל יכולים לחוות דעה על יוכוחים אמריקניים בעניין מדיניות החוץ הנכונה כלפי ארצות המזרח התיכון. שר ההגנה הישראלי משה דיין נהג איפוא כמדינאי גבון בשעה ש" אמר בניו יורק, במסיבת המגבית ה" יהודית המאוחדת, ב"14 בדצמבר, כי "ישראל מצפה גם כן לשיפור יחסי אמריקה עם ארצות ערב ובגידול הש" פעתה עליה. אבל, מצד שני, היא רוצה גם כן, כי ארצות הברית, כמדינה הדימוקראטית הראשה בעולם החופשי, תתמוך בישראל במאמציה להשיג שלום עם שכניה, ותהא צפיה זו נאאיבית כאשר תהיה...".

מדיניות השטחים הנשלטים

טוב ששר ההגנה הישראלי לא הס" תפק בנאומו הקצר בנגיעה במכלול יחסי ישראל ערב וארה"ב עם ברית המועצות אלא עמד במיוחד על מדיניות ממשלת ישראל בשטחים הנש" לטים. דיין, המושמץ יום-יום בעתונות העולם הקומוניסטית ובעתונות הערבית ככובש ושתלטן, לוחם נמרץ וכובש שטחים, ואשר הקריקאטוריסטים הזו" לים של המחנה הסובייטי-ערבי אינם גרתעים מלהשוותו לעריצי עולם מגייגים חאן ועד היטלר שחיק" עצמות, הוא לא במקרה האדריכל של מדיניות ישראל בשטחים הנשלטים, ולא בכדי הוא נערץ על רבים מבין הערבים ומכובד על הכל בשל כך. בנאומו הוא הסביר בפשטות ובגדלות נפש כאחת את המדיניות הזאת, בקב" עו, כי על ממשלת ישראל להתייחס (סוף בעמוד 86)

קימת וצה"ל שולט במצב במדינה ובשטחים ששחררו, צפונה, קדמה, ונגבה. אף אותו מלך מתחסד, חוסיין נכד עבדאללה, המדבר עכשיו בשם ההומאניות הצרופה ומוליך את אורחיו רמי המעלה אל מחנות הפליטים ב" עבר-הירדן מורחה, לא חכך להרוס את גוש עציון ואת העיר העתיקה בירושלים, על בתי הכנסת ובתי ה" מדרש שבה, עם תורבת יהודה החסיד בראשם. ולא עוד אלא שנתן רשות ללגיון הערבי לחלל את מצבות בתי הקברות היהודיים, ובעיקר את בית הקברות המשתרע על הר הזיתים. עכשיו מתרגשים "ליבראלים" מסוגו של מר סקראנטון נוכח מצוקת ה" ערבים המנוצחים, אף על פי שהוא על כל פנים, מי שהיה מה שקוראים "ספשיאל אסיסטנט" אצל ג'ון פוסטר דולס, היה צריך לזכור מה היתה תוצאת מדיניות הפיוס כלפי ה" ערבים בכלל וכלפי נאצר בפרט ש" נקט מוכיר-המדינה דאז, ומה היו תו" צאות הפיגוי הצבאי של השטחים ששחררו על ידי צה"ל בשנת 1956, פיגוי שנעשה לפי רצונו של דולס ולפי דרישתו של איזנהאואר.

אף על פי שרוגאלד זיגלר, דוברו של ג'ונסון לעתונות, הסתייג בשם הנשיא-המיועד מאמירותיו של סקראנטון, אסור לנו בהחלט לזלזל בשליחותו של זה ובמסקנותיו, בפרט שניכסון לא ראה צורך כלל להסות את סקראנטון אחרי גילוי הדעת הרבים שלו בארצות ערב, בירושלים ולבסוף — גם בואשינגטון. התנהגות זו מעוררת את הרושם, כי ניחא לו, לריצ'ארד ג'ונסון, שדעותיו של סקראנטון יקנו להן מהלכים ברחבי ארצות הברית, בין שיש בדעת הנשיא המיועד לקבל עצתו בכל הפרטים או בקצתם. אם ג'ונסון היה רוצה לשליחו ויועצו ישמור את דעותיו בסוד, היה נוהג כלפיו אחרת. לו זו בלבד אלא שה" רושם הוא שמר סקראנטון קיבל עידוד מפי ג'ונסון לעשות פומבי לדעותיו ולהקל בדרך זו על המלאכה של "אנשי המטבח", עושי המדיניות במו" כירות-המדינה, שיעברו עכשיו מפי" קוחו של דיין ראסק לפיקוחו של ויליאם רוג'רס. בסופו של דבר, הרי גם קודמו של רוג'רס במוכירות- המדינה לא היה מרוחק כלל מדעותיו של סקראנטון, וראייה לדבר: תכנית שבעת הסעיפים, שהעלינו אותה לעיל.

לערביי השטחים כאל גתנים ולא כאל אויבים, גם אם רבים מביניהם עוינים לישראל ודורשים רעתה. "יודע אני — אמר — כי זה לא פשוט ולא עוד אלא שזה מסובך ומסוכן... אנו נותנים לצעיריהם חופש ללמוד ב־מכללות ערב, עם שאנו יודעים מה ילמדו שם, משום שאיננו רוצים לש־לול חירותם. אנו מקיימים את חינוכם עם שאנו יודעים, כי חינוכם הוא לאומני, ואנו נותנים להם את כל השירותים משום שאנו — ממשלתם. הוא הביא כדוגמה את היחס לשלושים אלף בדואי הנגב, אף כי יש ביניהם גם חבלנים, מצפיני מוקשים ומרגלים ואמר: "כל זה־משום שהמלחמה תיגמר

באחד הימים ואנו הישראלים נצטרך לדור אתם ביחד, והם יווכחו לדעת איזה שכנים אנו, הישראלים! אנו חייבים זאת אולי לא להם, לבדואים, כי אם לנו, לעם היהודי! אני מאמין בגנראלים, אבל אני מאמין גם כן בתבונה יהודית ובחכמה הצפונה באגדה על ל"ו צדיקים שבזכותם העולם קיים...".

כה דיבר משה דיין, ה"גניגיס־חאך" היהודי בעיני יריבינו ואויבינו. הוא דיבר כבן גאמן לעם ישראל ולערכי המוסר היהודיים העומדים לעד. על גבורתו יהולל, אך על דבריו אלה יבורך ויביא כבוד לצור מחצבתו. יצחק עברי